

Samhällsekonomisk utblick

Ekonomiska beslut under osäkerhet

Augusti 2023

Samhällsekonomin är till sin natur dynamisk med återkommande låg- och högkonjunkturer. Bakom förändringarna ligger ekonomiska beslut som har fattats av människor, företag och offentliga beslutsfattare. Besluten påverkas i sin tur av det ekonomiska läget och förväntningar om framtiden. Stor osäkerhet om framtiden gör oss försiktiga, vi sparar mer och köper färre varor och tjänster. Företagen skjuter på viktiga investeringar och anställer färre. Ekonomin växer långsammare och risken ökar för stigande arbetslöshet. Inflation, räntehöjningar, kriget och det osäkra internationella politiska läget gör att det just nu är mycket osäkert hur ekonomin kommer utvecklas framöver. Hur allvarligt är läget och vilka är de största riskerna för svensk ekonomi? Det kommer vara i fokus på Sacos konferens Makro den 29 augusti.

Eftersom det är svårt att förutse framtida händelser finns det alltid en viss grad av osäkerhet i ekonomin. Osäkerheten ökar ju längre fram i tiden vi blickar, men vad vi tror om framtiden påverkar de beslut vi fattar idag. Människor är olika benägna att ta risker och det gör att de ekonomiska besluten skiljer sig åt mellan olika grupper oavsett hur osäkert det ekonomiska läget är. Men när ekonomin går bra och arbetslösheten är låg är det fler som kan och vill ta lite större risk som att till exempel låna för att köpa en bostad. Risktagandet är naturlig del av det ekonomiska beslutsfattandet.

När det ekonomiska läget försämras och arbetslösheten börjar stiga i vissa branscher ökar osäkerheten i hela ekonomin. De som har jobb kan se risken för arbetslöshet öka och företag kan känna av att det blir svårare att sälja sina varor och tjänster. Den ökade osäkerheten gör att hushållens och företagens beteenden förändras. Hushållen minskar konsumtionen och ökar sparandet för att klara av kortare perioder av arbetslöshet. De kan även förändra sitt konsumtionsmönster genom att avstå från sällanköpsvaror och i synnerhet varor som är förknippade med ökade fasta kostnader. Det minskar efterfrågan och aktiviteten i hela ekonomin.

När det ekonomiska läget blir osäkert avstår konsumenter från sällanköpsvaror som till exempel kläder, möbler, inredning och hemelektronik.

För företagen blir det svårare att förutse framtida försäljning och vinster och den ökade osäkerheten gör att de avstår från att investera i nya projekt. Nya investeringar ökar de fasta kostnaderna i ett läge då möjligheterna att få god ekonomisk avkastning är små. I stället skjuter vissa företag på investeringen tills det ekonomiska läget har blivit mindre osäkert och avkastningsmöjligheterna större.

I dagsläget har exempelvis många byggprojekt skjutits på framtiden, dels för att kostnaderna har ökat, dels för att osäkerheten är stor på marknaden för bostäder. Effekten blir att aktiviteten i ekonomin bromsar in.

Ökad osäkerhet påverkar även utbudet i ekonomin. När företagen skjuter på sina investeringar minskar efterfrågan idag men även den framtida produktionsvolymen. Vid en given mängd arbetade timmar betyder det att arbetsproduktiviteten faller, det vill säga relativt mindre produceras med samma antal timmar. Ytterligare en konsekvens kan bli att företag avstår från att försöka etablera sig på nya marknader för att det är osäkert om det blir tillräckligt lönsamt. För samhällsekonomin betyder det minskad export.

Osäkerheten om det framtida ekonomiska läget påverkar även de som har jobb och företagens anställningsbeslut. En del avstår från att byta jobb för att andra arbetsgivare kan behöva skära ner om läget förvärras och då drabbas nyanställda först. Företagen kan å sin sida välja att inte tillsätta lediga tjänster. Det betyder att både omställning och matchning på arbetsmarknaden försämras som i sin tur kan inverka negativt på produktivitetsutvecklingen.

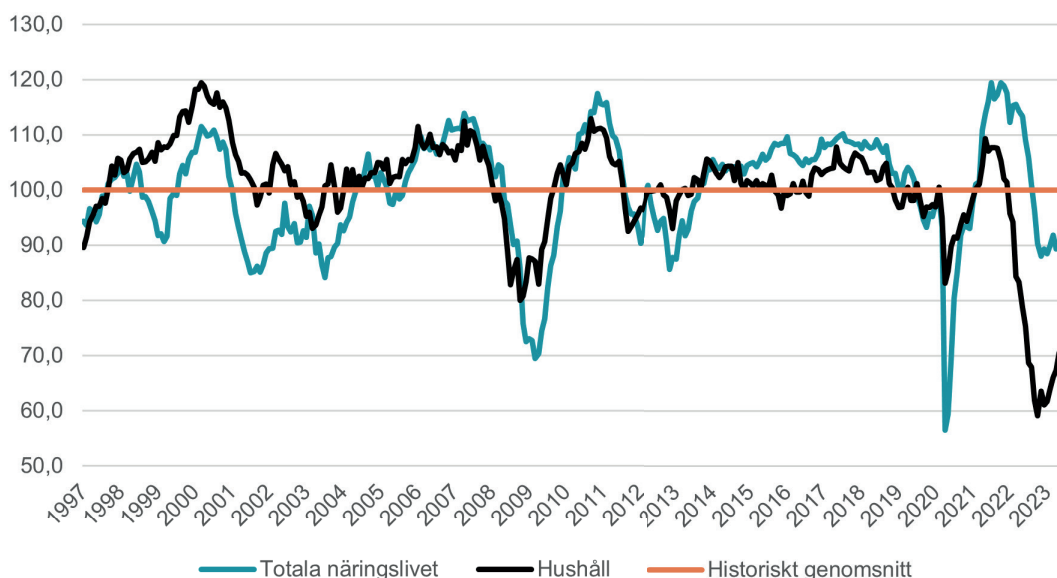
Samhällsekonomisk osäkerhet påverkar även den finansiella sektorn. Typiskt är att aktiemarknaden tenderar att svänga mer när det är stor osäkerhet och investerare ställer större krav för att satsa på nya projekt. Banker blir mer försiktiga med sin utlåning till såväl privatpersoner som företag. När det är svårt att få krediter blir det svårare att starta nya företag. Innovation och utveckling stannar upp, vilket är negativt för den ekonomiska utvecklingen.

Det är svårt att kvantifiera ekonomisk osäkerhet eftersom det inte går att mäta på samma sätt som exempelvis arbetslöshet. Men för de som gör prognoser är det viktigt att försöka fånga in stämningensläget. Det kan ge en tidig förvarning om vart ekonomin är på väg. Exempelvis har forskare tagit fram ett osäkerhetsindex byggt på antal gånger som ordet osäkerhet förekommer i ekonomiska landrapporter som tas fram av vissa institut. Det har använts ibland av internationella valutafonden för att spegla nivån på osäkerhet i världsekonomin. Läs mer här: <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2023/01/26/global-economic-uncertainty-remains-elevated-weighing-on-growth>

För svensk del tar Konjunkturinstitutet månatligen fram intressant information om stämningensläget i ekonomin genom att ställa frågor till företag och hushåll. I stora drag svarar företagen på en serie frågor om nuläge, utfall och förväntningar. Hushållen ger sin uppfattning om dagsläget för den egna ekonomin och hela samhället, samt vilka förväntningar de har på ett års sikt. Svaren vägs samman till ett index som benämns konfidensindikator.

Två resultat presenteras i figur 1. Den visar konfidensindikatorn för näringslivet och hushållen mätt varje månad från januari 1997 till juli 2023. Den vågräta linjen vid 100 utgör det historiska genomsnittet. Resultat över linjen kan tolkas som att vi är lite mer optimistiska medan resultat under indikerar att vi ser pessimistiskt på ekonomin. Variationen i resultaten visar att svaren på frågorna verkligen fångar upp något om stämningensläget. De mycket negativa resultaten i början av 2000-talet, 2009/2010 och 2020/2021 sammanfaller med IT-krisen, finanskrisen och pandemin. Resultaten varierar också i samma riktning för hushåll och näringsliv.

Figur 1 Hushållens och näringslivets uppfattning om ekonomin

Källa: Konjunkturinstitutet

Men det finns också skillnader. Exempelvis såg näringslivet betydligt mer negativt på det ekonomiska läget än hushållen under pandemin och finanskrisen. I början av 2000-talet är hushållen positiva medan näringslivet är negativt. Sedan 2021 är det också tydligt att hushållen ser betydligt mer negativt på läget än näringslivet. Notera att hushållen över den här tidsperioden nästan aldrig har varit så pessimistiska som de är just nu. Det gäller inte för näringslivet.

Hushållens pessimism är troligen en konsekvens av de kostnadsökningar som skett på grund av inflation och räntehöjningar. Oro för kommande försämringar spelar sannolikt också in och Ukrainakriget. Uppfattningarna är i kontrast till läget på arbetsmarknaden som fortfarande är ljusst. Sysselsättningen i åldersgruppen 20–64 är nämligen på sin högsta nivå under hela 2000-talet. Konfidensindikatorn verkar således fånga upp något om hushållens ekonomiska oro som kanske betyder att de kommer bli mer försiktiga i sina ekonomiska beslut framöver. Kanske är signalen att den ekonomiska aktiviteten kommer avta framöver.

Sedan Rysslands attack mot Ukraina i slutet av februari 2022 har det ekonomiska läget som figuren visar varit mycket osäkert. Hur det kommer att utvecklas och slå mot världsekonomin är mycket svårt att förutse. Dessutom har sommarens värmebölja i delar av världen, bränder och de kraftiga regnen i Sverige med stor tydlighet visat att klimatkrisen på olika sätt kontinuerligt kommer slå mot samhällsekonomin.

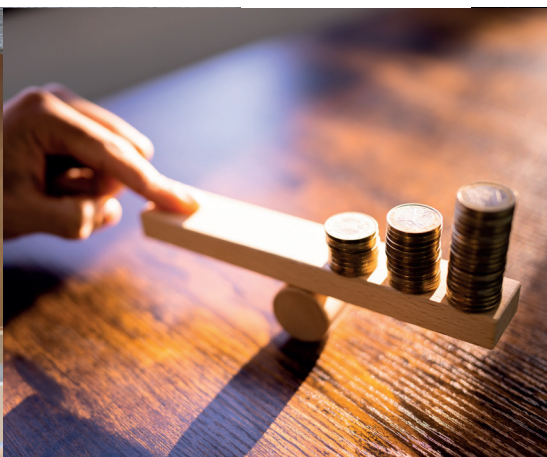
Hur oroliga ska vi vara? Vad säger ledande forskare och centrala beslutsfattare om det samhällsekonomiska läget och riskerna för den svenska ekonomin? Det är frågor som kommer besvaras på Sacos Makrokonferens den 29 augusti.

Lena Granqvist, samhällspolitisk chef
Håkan Regné, chefsekonom
Augusti 2023

Samhällsekonomisk utblick är en serie där Sacos chefsekonom Håkan Regné och Sacos samhällspolitiska chef Lena Granqvist analyserar viktiga skeenden i samhällsekonomin.

Ni hittar fler versioner på saco.se/utblick Där kan ni läsa om bland annat inflation och om styrräntan.

Saco, Sveriges akademikers centralorganisation, är den samlade organisationen för Sveriges akademiker. Vi är en partipolitiskt obunden facklig centralorganisation. Sacos 21 självständiga förbund företräder yrkes- och examensgrupper från hela arbetsmarknaden, inklusive egenföretagare. Något som förenar våra medlemsförbund är akademisk utbildning, kunskap, kompetens och yrkesstolthet. Sacoförbunden samlar omkring 960 000 akademiker och närmar sig miljonen. Som företrädare för Sveriges akademiker är det självklart för Saco att ständigt påverka kunskapsnivån i Sverige. Utbildning och forskning som ger kunskap är en investering för såväl samhället som individen och är en av de viktigaste faktorerna för tillväxt och utveckling av ett samhälle.

